

مجمع آموزش غیردولته مکتب الصادق (ع)
تأسیس ۱۳۷۳

دیرستان مکتب الصادق (ع)

منطقه ۱۸ تهران

تاریخ معاصر ایران

کلیه رشته ها (به استثنای ادبیات علوم

و انسانی - علوم و معارف اسلامی)

پایه یازدهم

تهیه و تنظیم از

مهدی رضا خادم‌لو

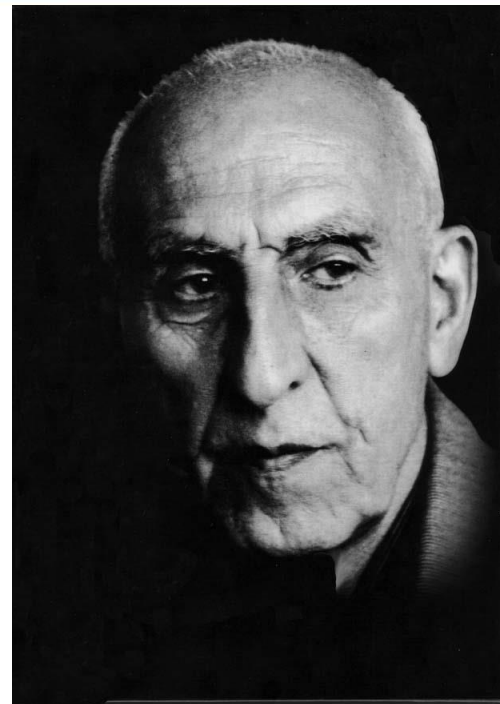
درس سیزدهم

زمینه های کودتای ۲۸ مرداد

در این درس، با علت های استعفای دکتر مصدق، قیام سی تیر و پیامدهای آن، نقش آیت الله کاشانی در سقوط دولت قوام السلطنه و روی کار آمدن مجدد دولت مصدق، زمینه های کودتا علیه دولت مصدق آشنا می شوید.

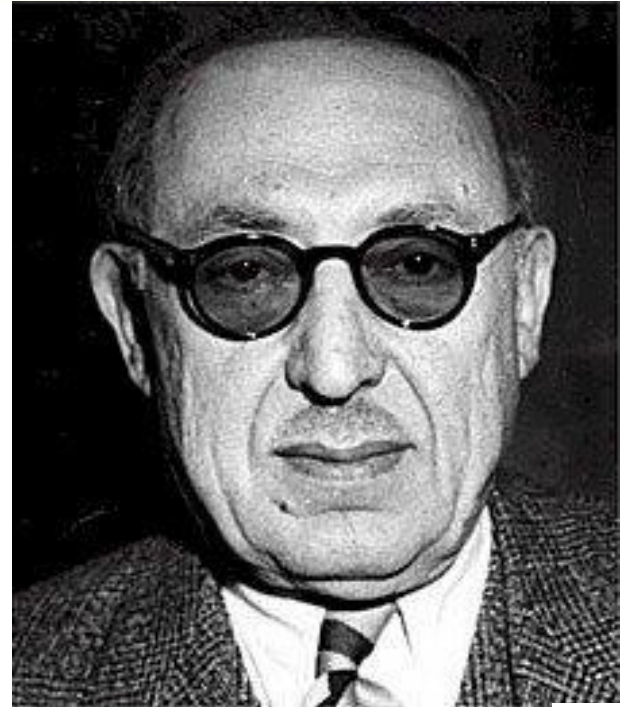
استعفای دکتر مصدق و نخست وزیر شدن قوام السلطنه

در تیرماه ۱۳۳۱ دکتر محمد مصدق برای مواجهه با مخالفان داخلی که در رأس آن **دربار** قرار داشت، از شاه خواست تا **پست وزارت جنگ** را در اختیار وی قرار دهد و چون شاه نپذیرفت، مصدق **استعفا** کرد. بلافاصله پس از استعفای دکتر مصدق، شاه، **قوام السلطنه** را مأمور تشکیل کابینه کرد.

اقدام قوام و واکنش آیت الله کاشانی

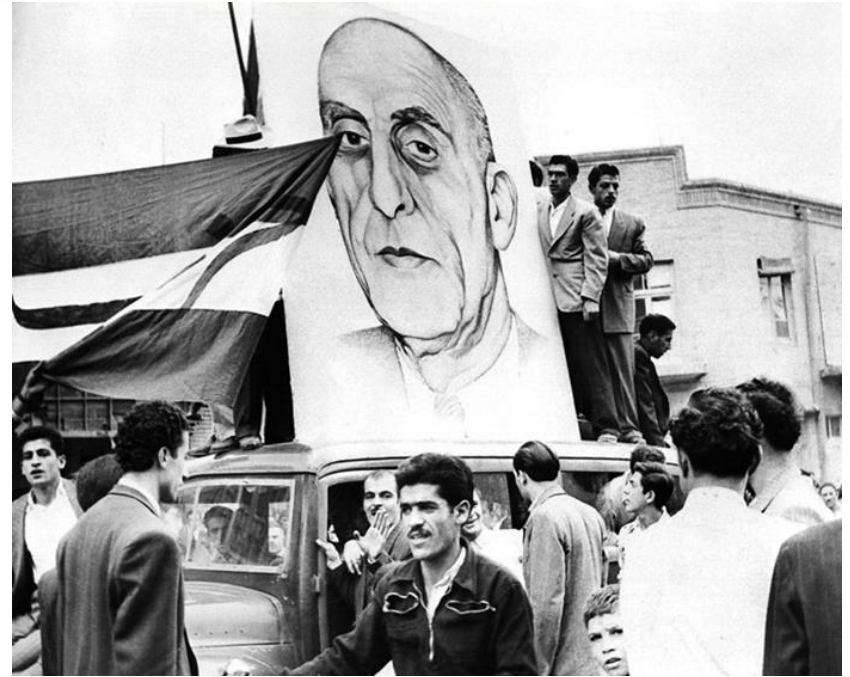
قوام السلطنه بعد از انتصاب به نخست وزیری طی اعلامیه شدیداللحنی به طرفداران نهضت ملی شدن نفت حمله کرد و تهدید به اجرای «اقدام های دسته جمعی» کرد. در پی آن **آیت الله کاشانی** از مردم خواست تا برای مقابله با قوام به میدان بیایند و اعلام کرد: «به خدای لایزال، اگر قوام نرود، **اعلام جهاد** می کنم و خودم **کفن** پوشیده، با ملت، در پیکار شرکت می کنم».

قیام ۳۰ تیر ۱۳۳۱ درخواست بازگشت دکتر مصدق

تلاش های دربار و نمایندگان قوام السلطنه در متقاعد کردن آیت الله کاشانی به نتیجه نرسید. **آیت الله کاشانی** اعلام کرد: «اگر در بازگشت دولت دکتر مصدق اقدام نشود آتش انقلاب را متوجه دربار خواهیم کرد.» در اولین ساعات روز ۳۰ تیرماه ۱۳۳۱ **مردم تهران** درحالی که در محاصره نیروهای نظامی و انتظامی و تانک ها و زره پوش ها قرار داشتند بی محابا به حرکت درآمدند و حماسه ای ملی و غرور آفرین خلق کردند.

شهادت مبارزان قیام ۳۰ تیر ۱۳۳۱

رشادت مردم تهران و سایر شهرهای کشور که منجر به **شهادت** تعدادی از آن ها شد، موجب گردید تا شاه با **برکناری قوام** بار دیگر دکتر مصدق را به نخست وزیری منصوب کند.

دور دوم نخست وزیری دکتر مصدق

با روی کار آمدن مجدد دکتر محمد مصدق، آیت الله کاشانی به **ریاست مجلس** انتخاب شد و دکتر مصدق علاوه بر ریاست دولت، **وزارت جنگ** را نیز شخصاً بر عهده گرفت و از موقعیت مستحکمی برخوردار شد.

اتحاد و همبستگی بین دکتر مصدق و آیت الله کاشانی

انگلستان که از ملی شدن نفت ایران ضربه خورده بود، به **توطئه های** علیه دولت مصدق دست زد. تا زمانی که **اتحاد** و **همبستگی** در میان رهبران نهضت وجود داشت، نهضت از **حمایت گسترده** و **پشتیبانی مردم** و افکار عمومی برخوردار بود. **توطئه های سهمگین** خارجی و دسیسه های شاه و دربار که در رأس آن مخالفان داخلی قرار داشتند، مؤثر واقع نشد.

بروز اختلافات بین دکتر مصدق و آیت الله کاشانی

با وجود این که در آن دوران حوادث عبرت انگیزی روی داد که زمینه های بروز **اختلاف** میان آیت الله **کاشانی** و دکتر **مصدق** را فراهم کرد. این اختلافات با **دسیسه چینی** کانون های **توطئه خارجی** و **عوامل داخلی** اش تشدید شد.

شکاف و جدایی بین رهبران نهضت ملی شدن نفت

با بروز اختلاف و شکاف در میان رهبران نهضت، کوچک ترین توطئه مبدل به ضربه سهمگین بر پیکر ملی شدن صنعت نفت می شد و پایه های حمایت و پشتیبانی مردم که عامل مهمی در رویارویی با استعمار خارجی به شمار می رفت، سست می کرد.

در چنین شرایطی رهبران نهضت که برای قطع دست استعمار از منافع ملی ایران تلاش می کردند و می خواستند که ایرانی خانه خویش را خود بسازد، در رویارویی با توطئه های خارجی و دسیسه چینی مخالفان داخلی نتوانستند اهداف نهضت را به ثمر برسانند.

دلیل عدم حمایت مردمی از دولت در برابر توطئه های بیگانگان

ضعف ساختاری و بی کفایتی برخی از اعضای کابینه دولت، رقابت ها و قدرت طلبی ها، روند جدایی و بروز شکاف و تشتت سیاسی مانع از آن شد که بار دیگر مردم هم چون واقعه ۳۰ تیر در صحنه مبارزه حاضر شوند.

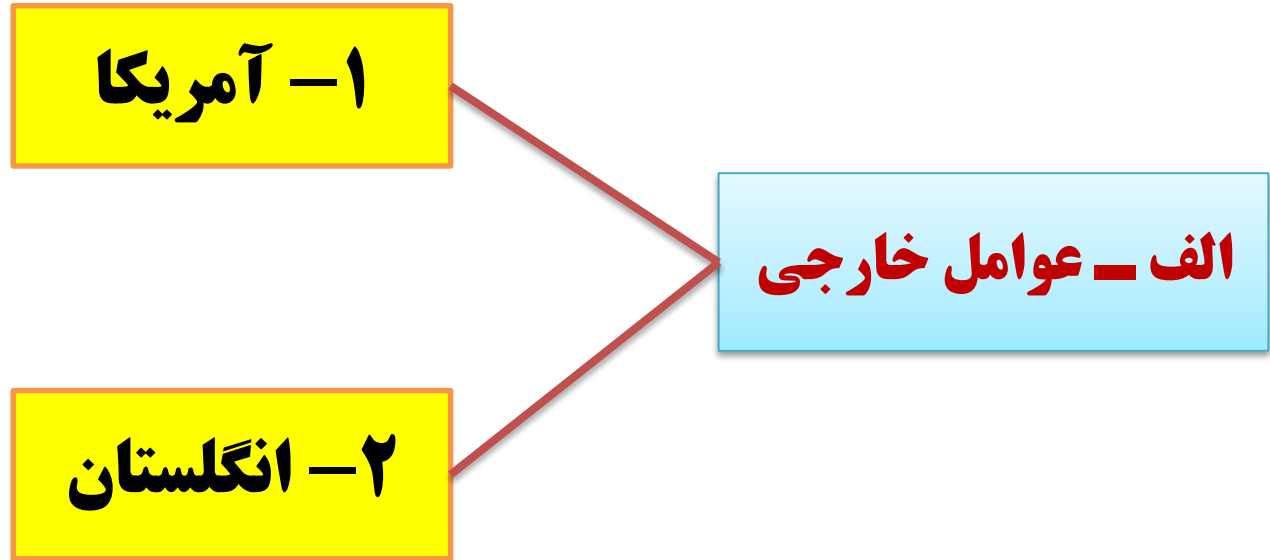
عوامل زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد

الف - عوامل خارجی

ب - عوامل داخلی:

عوامل زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد

عوامل زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد

۱- حزب توده

۲- شبکه پدامن

۳- شاه و درباریان

۴- مطبوعات

۵- اشتباه مصدق در انحلال مجلس

۶- اعتماد بیش از حد دکتر مصدق به آمریکایی ها

۷- جدا شدن مصدق از روحانیت

ب - عوامل داخلی

عوامل زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد

الف - عوامل خارجی:

۱- آمریکا:

دولت آمریکا به دلیل رقابت نفتی با انگلستان در خاورمیانه، ابتدا به طور نسبی و مشروط به حمایت از نهضت ملی شدن نفت ایران پرداخت؛ زیرا این کشور در صدد بود در منابع نفت ایران سهمیم گردد، و قانون ملی شدن نفت را گامی در راستای پایان بخشیدن به تسلط انحصاری انگلستان بر نفت ایران تلقی می کرد.

از سوی دیگر چون در آن دوران، آمریکا در جنگ سرد با شوروی به سر می برد، قصد داشت با پشتیبانی از نهضت ملی شدن نفت و برقراری روابط دوستانه با دولت مصدق، ایران را زیر نفوذ و سلطه خود درآورد.

نقش آمریکا در دوران نخست وزیری دکتر مصدق

پس از مدتی آمریکا تصمیم گرفت میان ایران و انگلستان در موضوع نفت میانجی‌گری کند، چرا که حفظ ثبات بازار نفت را برای جلوگیری از بحران اقتصادی ضروری می‌دانست. به همین دلیل آمریکا در ۲۴ تیر ۱۳۳۰ **آریل هریمان** را به ایران فرستاد تا در قضیه نفت بین ایران و انگلیس میانجی‌گری کند.

گفتگو دکتر مصدق با آریل هریمان

تغییر موضع آمریکا نسبت به دولت دکتر مصدق

با گذشت زمان، سیاست دولت آمریکا نسبت به نهضت ملی شدن نفت و دولت دکتر مصدق از حمایت و میانجی‌گری به **مداخله‌گری** و **همکاری با انگلستان** برای براندازی تغییر یافت؛ زیرا از یک سو انگلیسی‌ها **قول** دادند، **شرکت‌های نفتی آمریکایی** را در منابع نفت ایران شریک سازند و از سوی دیگر **خطر نفوذ کمونیسم و حزب توده** را در ایران بزرگ جلوه دادند.

دیدار دکتر مصدق با هری ترومن

طراحی سازمان های جاسوسی امریکا و انگلیس

در نتیجه چرخش سیاست آمریکا در قبال نهضت ملی شدن نفت و دولت دکتر مصدق، **سازمان جاسوسی آمریکا (سیا)** مأموریت یافت با همکاری سازمان جاسوسی انگلستان، **(ام.ای.۶)** برای براندازی دولت مصدق و سرکوب نهضت ملی شدن نفت برنامه ریزی و اقدام نماید.

تشویق محمدرضا شاه برای پذیرش اجرای کودتای ۲۸ مرداد

پس از آنکه آمریکا تصمیم گرفت برای سرنگونی دولت دکتر مصدق با انگلستان متحد شود، سازمان سیا مأموریت یافت نقشه کودتا را طراحی کند و ژنرال آمریکایی **نرمن شوارتسکف** جهت تشویق شاه برای مشارکت فعال در کودتا به ایران آمد. او از شاه خواست تا **فضل الله زاهدی** را جانشین مصدق کند، اما شاه همچنان دچار تردید و سردرگمی بود، زیرا از عواقب شکست کودتا وحشت داشت. **هندرسون سفیر** آمریکا در تهران و **کرمیت روزولت**، فرمانده آمریکایی کودتا، فشار بر شاه را بیشتر کردند. هندرسون به شاه هشدار داد که اگر مصدق در سمت خود باقی بماند و سیاست های نفتی خود را ادامه دهد، ایران همچنان رو به ویرانی خواهد رفت. او تهدید کرد که در صورت عدم همکاری شاه با اجرای کودتا، حکومت خاندان پهلوی به پایان خواهد رسید.

شخصیت های آمریکایی تأثیر گذار در کودتای ۲۸ مرداد

لوئی هِندرسون سفیر آمریکا

نُرمَن شوارتسکف

کرمیت روزولت

عوامل زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد

الف - عوامل خارجی:

۲- انگلستان:

حل بحران نفت از طریق اعمال قدرت نظامی و توسل به کودتا برای نخستین بار از سوی دولت انگلستان تحت عنوان «عملیات چکمه» طراحی شد. دولت انگلستان با استفاده از شبکه جاسوسی خود که از دیرباز در ایران فعالیت داشت، به شکل های گوناگون اقدام به تضعیف حکومت دکتر مصدق کرد. از جمله این اقدامات تحریم خرید نفت ایران و تهدید کشورهای خریدار نفت ایران به تعقیب قضایی و مجازات بود. بنابراین آمریکا و انگلیس با هدف تصاحب منابع عظیم نفتی ایران سیاست واحدی را علیه نهضت ملی در پیش گرفتند.

شوروی نیز با وجود شدت یافتن جنگ سرد با آمریکا در این دوران، برای کمک به ایران کاری انجام نداد و در شرایط سخت بحران اقتصادی ناشی از تحریم نفت ایران، حتی از پرداخت بدهی های خود به ایران سرباز زد.

رابطه آمریکا و انگلستان در قبال دولت ایران

قطع روابط سیاسی ایران و انگلستان و تعطیلی سفارت انگلستان در تهران ضرورت همکاری آمریکا را در براندازی دولت مصدق دو چندان می‌کرد. با وجود این با روی کار آمدن دولت آیزنهاور در ژانویه/۱۹۵۳ دی ماه، ۱۳۳۱ سیاست خارجی آمریکا نسبت به ایران با دولت انگلستان همسوتر و شدیدتر شد. علاوه بر این، هر دو کشور نمی‌توانستند، جنبش‌های ملی در خاورمیانه را که دارای جنبه‌های ضد استعماری بود، نادیده بگیرند. با این همه عامل عمده‌ای که باعث شد آمریکا رهبری کودتا را بر عهده گیرد، سهیم شدن این کشور در منافع نفتی ایران بود. هدفی که آمریکا پس از کودتا با انعقاد قرارداد کنسرسیوم به آن دست یافت.

عوامل زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد

ب - عوامل داخلی:

۱- حزب توده:

این حزب از آغاز نهضت ملی شدن نفت، جنبش را به عنوان یک حرکت وابسته به سرمایه داری غرب متهم می کرد و تنها خواستار ملی شدن نفت جنوب بود؛ زیرا نفت شمال را حق شوروی می دانست.

حزب توده به دلیل وابستگی به شوروی از منافع آن دولت حمایت می کرد و همواره رفتار خصمانه ای با نهضت ملی شدن نفت داشت، اما پس از واقعه ۳۰ تیر ۱۳۳۱ برخی از رهبران حزب تصمیم به حمایت از دکتر مصدق گرفتند و در مواردی چون خروج شاه از کشور (توطئه ۹ اسفند ماه) ۱۳۳۱ و رفراندوم برای انحلال مجلس دوره هفدهم از دولت دکتر مصدق پشتیبانی کردند.

عدم همکاری حزب توده با دولت دکبر مصدق

در فاصله کودتای نافرجام ۲۵ مرداد تا کودتای ۲۸ مرداد حزب توده با وجود داشتن تشکیلات وسیع و سازمان نظامی، نیروهایش را از خیابان ها فراخواند و در برابر کودتا هیچ واکنشی به جز **پایین کشیدن مجسمه های شاه و شعار الغای سلطنت و استقرار جمهوری دموکراتیک** که به بهره برداری کودتاچیان در جنگ روانی منجر شد، انجام نداد.

سازمان نظامی حزب توده از طریق شبکه اطلاعاتی خود در ارتش از توطئه کودتا آگاه بود و به دلیل در اختیار داشتن پست های نظامی مهم می توانست مانع موفقیت کودتا شود.

واکنش شوروی و حزب توده به کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲

یکی از علل بی واکنشی شوروی و حزب توده در قبال کودتا، بلاتکلیفی ناشی از **مرگ استالین** بود.

پس از پیروزی کودتا، حزب توده هم چون کوه یخ آب شد و رهبران آن از کشور گریختند و یا برای نجات جان خود با سران کودتا همکاری کردند. برخی از اعضای حزب توده نیز بعدها به خدمت ساواک درآمدند.

جسد استالین

عوامل زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد

ب - عوامل داخلی:

۲- شبکهٔ پدامن:

این شبکه از طریق نفوذ در احزاب و جریان های سیاسی ، ضمن ایجاد بلوا و آشوب در کشور و اختلافات کنی میان اعضای نهضت ملی ایران، موجبات بدبینی نسبت به رهبران نهضت را فراهم آورد. فعالیت های پیچیده، **سری** و **غیرشفاف** این شبکه از حوزه نظارت دولت خارج بود، به طوری که **هر گروه و حزبی** در ابتدا تصور می کرد این فعالیت ها به نفع سیاست های آنان است.

هدف شبکه «بدامن»

شبکه «بدامن» پس از جنگ جهانی دوم در سال ۱۹۴۸م. با هدف مقابله با توسعه روزافزون **نفوذ شوروی** و **حزب توده** در ایران توسط انگلیسی ها شکل گرفت. این شبکه اقدام به یک سلسله عملیات با رمز «بدامن» کرد. عملیات های **سیاسی** و **تبلیغاتی** این شبکه توسط دو ایرانی با نام های رمزی **«نرن»** و **«سیلی»** اداره می شد. این شبکه ۱۰۰ نفر عضو داشت و بودجه آن **یک میلیون دلار** بود.

هدف شبکه «بدامن»

یکی از اقدامات شبکه بدامن که در پوشش حزب توده انجام شد، آشوب خیابانی ۲۳ تیر ۱۳۳۰ همزمان با ورود **اورل هریمن** نماینده مخصوص رئیس جمهور آمریکا به ایران بود و بر نگرانی آمریکایی ها از نفوذ و قدرت حزب توده و کمونیست ها در ایران افزود. اعضای شبکه بدامن در آستانه کودتای ۲۸ مرداد، به نام طرفداری از دکتر مصدق به منزل آیت الله کاشانی نارنجک انداختند و به عزاداران امام حسین حمله کردند. شبکه بدامن چندین روزنامه در اختیار داشت که همه آنها در عملیات جنگ روانی مربوط به کودتا نقش مؤثری داشتند.

عوامل زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد

ب - عوامل داخلی:

۳- شاه و درباریان:

محمدرضا شاه ابتدا در برابر نهضت ملی شدن نفت منفعل و مردد بود. او به شدت از پیامدهای نهضت که موجب تضعیف موقعیت و قدرت او می‌شد، وحشت داشت. با این همه او قدرت و شجاعت ایستادگی در برابر نهضت و ملت را نیز نداشت، از طرفی هم جرأت نمی‌کرد با آن همراهی کند؛ زیرا از انگلیسی‌ها می‌ترسید و هنوز خاطره برکناری و اخراج پدرش توسط آنان را، از یاد نبرده بود. با این حال شاه هرگاه فرصت را مناسب می‌دید، آشکار و پنهان علیه نهضت ملی شدن نفت و دولت دکتر مصدق کارشکنی و دسیسه چینی می‌کرد.

عوامل زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد

ب - عوامل داخلی:

۳- شاه و درباریان:

وقتی اختلافات رهبران و اعضای نهضت بالا گرفت، بر تحرکات و توطئه های شاه افزوده شد و سرانجام با تشویق و حمایت دولت های آمریکا و انگلستان به اجرای کودتای ۲۸ مرداد تن داد.

اقدامات وابستگان شاه و درباریان علیه دولت مصدق

وابستگان شاه و درباریان، با صراحت و جدیت بیشتری با نهضت ملی شدن نفت و دولت برآمده از آن، مخالفت و دشمنی کردند و در طول دوران نهضت دائم مشغول توطئه چینی و دسیسه کاری برضد آن بودند.

اشرف پهلوی، خواهر شاه، مادر شاه و افراد دربار از جمله **اسدالله علم** و **شاپور ریپورتر** بر ضد حقوق و منافع ملت ایران و به نفع دولت انگلستان، در مقابل نهضت ملی شدن نفت ایستادند.

آنان حاضر بودند برای شکست نهضت به هرگونه همکاری با دولت انگلستان تن دهند. به همین سبب پس از قیام ۳۰ تیر، مصدق، اشرف پهلوی و مادرش را از ایران اخراج کرد.

اخراج اشرف از کشور توسط دکتر مصدق

اقدامات تخریبی اشرف علیه دولت دکتر مصدق

تا زمانی که اتحاد و همبستگی میان رهبران نهضت وجود داشت شاه جرأت رویارویی با دولت دکتر مصدق را نداشت. اما زمانی که کانون های توطئه گر خارجی و عوامل داخلی آن ها با استفاده از اختلافات موجود میان رهبران نهضت اقدام به تضعیف نهضت ملی کردند نقش شاه و دربار در تقابل با حکومت دکتر مصدق پر رنگ تر شد. برخورداری از حمایت شاه جهت موفقیت طرح براندازی و کودتا علیه دکتر مصدق برای کودتاچیان بسیار مؤثر بود. اشرف در این ماجرا به عنوان بخشی از عملیات مشترک سیا و سرویس مخفی انگلستان (ام.آی.سیکس) نقش خود را ایفا کرد. او که در خارج از کشور در تبعید به سر می برد، پس از ملاقات های محرمانه با مأموران جاسوسی آمریکا و انگلستان با نام مستعار در سوم مرداد ۱۳۳۲ وارد تهران شد تا پیام ها و نقشه های کودتا را به اطلاع شاه برساند.

عوامل زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد

ب - عوامل داخلی:

۴- مطبوعات:

کودتاگران با استفاده از مطبوعات به سازماندهی افکار عمومی پرداختند. آنها از این طریق توانستند با ایجاد **شایعات** و **تبلیغات ویرانگر** به تخریب شخصیت دکتر مصدق و ایجاد **نارضایتی عمومی** از دولت او و تشدید اختلاف ها دامن بزنند.

عوامل زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد

ب - عوامل داخلی:

۶- اعتماد بیش از حد دکتر مصدق به آمریکایی ها:

در حالی که آن ها در صدد تصاحب منابع نفتی ایران و گرفتن ماهی از آب گل آلود بودند.

عوامل زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد

ب - عوامل داخلی:

۷- جدا شدن مصدق از روحانیت:

دکتر محمد مصدق در ششم مرداد ۱۳۳۱ نامه تنیدی به آیت الله کاشانی نوشت و از ایشان خواست که از هر گونه دخالت در امور سیاسی کشور خودداری کنند.

نامه دکتر مصدق به آیت الله کاشانی

رمز حمایت آمریکا و انگلیس از محمدرضا شاه در کودتا

کرمیت روزولت ضمن برشماری مزایای حمایت شاه از کودتا می‌گوید، آخرین تضمین برای رفع شبهه و تردید شاه در براندازی مصدق و حمایت از کودتا این بود که آیزن هاور (رئیس جمهور آمریکا) این مطلب را با بیان جمله‌ای خاص و رمزی در یک سخنرانی اعلام و چرچیل (نخست وزیر انگلیس) نیز ترتیبی بدهد تا در ساعت اعلام برنامه رادیو بی.بی.سی. در شب بعد، به جای گفتن اکنون نیمه شب است، بگوید: «اکنون درست نیمه شب است.» شاه در اوایل مرداد این رمزها را از رادیو دریافت کرد.

کرمیت روزولت

۱- چه عواملی موجب شد که مصدق در دور دوم نخست وزیری از حمایت مردم محروم بماند؟

ضعف ساختاری و بی کفایتی برخی از اعضای کابینه دولت، رقابت ها و قدرت طلبی ها، روند جدایی و بروز شکاف و تشتت سیاسی، مانع آن شد تا بار دیگر مردم همچون واقعه ۳۰ تیر در صحنه مبارزه حاضر شوند.

۲- انگلستان از چه راه هایی همکاری آمریکا برای انجام کودتا در ایران را جلب کرد؟

انگلستان برای این کار توانست خطر حزب توده را بهانه کرده و از آن به عنوان وسیله ای برای جلب توجه افکار عمومی آمریکا سود جوید. همچنین به شرکت های آمریکایی اجازه ورود به امور نفتی ایران

۳- انگلستان از چه راه هایی به تضعیف دولت مصدق پرداخت؟

دولت انگلستان با استفاده از شبکه جاسوسی خود که از دیرباز در ایران فعالیت داشت، به شکل های گوناگون اقدام به تضعیف حکومت دکتر مصدق کرد، از جمله تحریم نفت ایران و تهدید کشورهای خریدار نفت ایران به تعقیب قضایی و مجازاترا دادند.

۴- موضع حزب توده نسبت به دولت دکتر مصدق چه بود؟

حزب توده به دلیل وابستگی به شوروی، از منافع روسها حمایت می کرد و رفتار خصمانه خود را با دکتر مصدق هیچگاه تغییر نداد.

۴- حزب توده در کودتای ۲۸ مرداد چه عملکردی داشت؟

در فاصله کودتای نافرجام ۲۵ مرداد تا کودتای ۲۸ مرداد، حزب توده با وجود داشتن تشکیلات وسیع و سازمان نظامی، نیروهایش را از خیابان ها فرا خواند و در برابر کودتا هیچ واکنشی به جز پایین کشیدن مجسمه های شاه و شعار الغای سلطنت و استقرار جمهوری دموکراتیک انجام نداد. در صورتی که آن ها به دلیل پست های نظامی مهمی که در اختیار داشتند، می توانستند به شکست کودتا کمک کنند.

۱- از کتاب های خاطرات که در سال های اخیر منتشر شده، مطلبی در مورد قیام ۳۰ تیر تهیه کنید و در کلاس بخوانید.

۲- در مورد یکی از گروه های وابسته به بیگانه که در زمینه سازی کودتای ۲۸ مرداد نقش داشتند، مطلبی تهیه کنید.

سوالات متن

۱- علت استعفای دکتر مصدق از نخست وزیری چه بود؟

آن دربار قرار داشت، از شاه خواست تا پست وزارت جنگ را در اختیار وی قرار دهد؛ چون شاه نپذیرفت، مصدق استعفا کرد.

۲- علت قیام سی تیر ۱۳۳۱ را بنویسید.

پس از استعفای دکتر مصدق، قوام السلطنه، طی اعلامیه شدیداللحنی به طرفداران ملی شدن نفت حمله و آنان را به اجرای «اعدام های دسته جمعی» تهدید کرد. در پی آن، آیت الله کاشانی از مردم خواست تا برای مقابله با قوام به میدان بیایند و اعلام کرد، اگر قوام نرود، اعلام جهاد خواهد کرد. همچنین اگر در بازگشت دولت دکتر مصدق اقدام نشود، آتش انقلاب را متوجه دربار خواهد کرد.

۳- چگونه قیام سی تیر ۱۳۳۱ را بنویسید.

در اولین ساعات روز ۳۰ تیرماه ۱۳۳۱، مردم تهران درحالی که در محاصره نیروهای نظامی و انتظامی، تانک ها و زره پوش ها قرار داشتند، بی محابا به حرکت درآمدند و حماسه ای ملی و غرورآفرین خلق کردند. رشادت مردم تهران و دیگر شهرهای کشور که منجر به شهادت تعدادی از آن ها شد، موجب گردید تا شاه با برکناری قوام بار دیگر دکتر مصدق را به نخست وزیری منصوب کند.

۴- قیام سی تیر ۱۳۳۱ چه نتیجه ای داشت؟

رشادت مردم تهران و دیگر شهرهای کشور که منجر به شهادت تعدادی از آنها شد، موجب گردید تا شاه با برکناری قوام بار دیگر دکتر مصدق را به نخست وزیری منصوب کند.

۵- چه عواملی همزمان با روی کار آمدن مجدد دکتر مصدق، موقعیت ایشان را مستحکم ساخت؟

- ۱- انتخاب آیت الله کاشانی به ریاست مجلس شورای ملی
- ۲- واگذاری وزارت جنگ به دکتر مصدق

۶- چه عواملی اختلافات میان آیت الله کاشانی و دکتر مصدق را تشدید می کرد؟

دسیسه چینی کانون های توطئه خارجی (از جمله انگلستان) و عوامل داخلی (شاه و دربار)

۷- عوامل خارجی زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد کدام اند؟

- ۱- آمریکا
- ۲- انگلستان

۸- از عوامل خارجی زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد، آمریکا چه اقدامی کرد؟

مواضع دولت آمریکا در قبال نهضت ملی شدن نفت از سیاست حمایت و میانجی‌گری، به تدریج به بهانه مقابله با نفوذ کمونیست‌ها در ایران تبدیل به مداخله‌گری و توسل به عملیات براندازی و کودتا شد.

۹- از عوامل خارجی زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد، انگلستان چه اقدامی کرد؟

حل بحران نفت از طریق اعمال قدرت نظامی و توسل به کودتا، برای نخستین بار از سوی انگلستان تحت عنوان «عملیات چکمه» طراحی شد.

۱۰- نرمن شوارتسکف به چه منظوری به ایران آمد؟

پس از آن که سازمان سیا مأموریت یافت نقشه کودتا را طراحی کند، ژنرال آمریکایی نرمن شوارتسکف به منظور تشویق شاه برای مشارکت فعال کودتا به ایران آمد.

۱۱- عوامل داخلی زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد کدام اند؟

:

:

- ۱- حزب توده
- ۲- شبکه بدامن
- ۳- شاه و دربار
- ۴- مطبوعات
- ۵- اشتباه مصدق در انحلال مجلس
- ۶- اعتماد بیش از حد دکتر مصدق به آمریکایی ها
- ۷- جدا شدن مصدق از روحانیت

۱۲- حزب توده چه نقشی در کودتای ۲۸ مرداد داشت؟

این حزب از آغاز نهضت ملی شدن نفت، و به این جنبش را به عنوان یک حرکت وابسته، به سرمایه داری غرب متهم می کرد.

۱۳- شبکه بدامن چه نقشی در کودتای ۲۸ مرداد داشت؟

این شبکه موفق شد با نفوذ در برخی از جریان های سیاسی و احزاب، به ایجاد تشتت سیاسی او بدبینی به رهبران نهضت و اختلاف افکنی دامن بزند.

۱۴- شاه و دربارچه نقشی در کودتای ۲۸ مرداد داشت؟

شاه از پیامدهای نهضت ملی شدن نفت بیمناک بود، نیروهایی که در اطراف شاه و دربار جمع شده بودند، پیوسته درصدد بودند تا مانع به قدرت رسیدن دکتر مصدق شوند.

۱۵- مطبوعات چه نقشی در کودتای ۲۸ مرداد داشت؟

کودتاگران با استفاده از مطبوعات به سازماندهی افکار عمومی پرداختند. آن ها از این طریق توانستند با ایجاد شایعات و تبلیغات ویرانگر، به تخریب شخصیت دکتر مصدق و ایجاد نارضایتی عمومی از دولت او به تشدید اختلافات دامن بزنند.

۱۶- انگلستان در براندازی دولت مصدق طرح ..... را انجام داد .

عملیات چکمه

۱۷- طرح «عملیات چکمه» انگلستان به کدام طرح آمریکایی مبدل شد؟

عملیات آژاکس

۱۸- اعضای حزب توده پس از کودتای ۲۸ مرداد چه کردند؟

اعضای حزب توده همچون کوه یخ آب شد. گروهی از رهبران آن و از کشور گریختند، گروهی برای نجات جان خود با سران کودتا همکاری کردند. برخی از اعضای آن نیز بعدها به ای را و خدمت ساواک درآمدند.

۱۹- دکتر مصدق به چه بهانه ای مجلس هفدهم را منحل کرد؟

به بهانه نفوذ و تحریکات بیگانگان در مجلس

۲۰- انحلال مجلس هفدهم توسط مصدق چه پیامدهایی داشت؟

انحلال مجلس فرصت مناسبی برای کودتاگران فراهم کرد، زیرا مشروعیت رئیس دولت را آشکارا مخدوش کرد و باعث هموار شدن عملیات کودتا شد. کودتاگران مدعی بودند و پس از انحلال مجلس شورای ملی، دیگر دولت مصدق مشروعیت قانونی ندارد.

خدانگدار

با آرزوی توفیق برای شما دانش آموزان عزیز

دبیرستان مکتب الصادق – خادملو